

СХВАЛЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 30 липня 2024 р. № 905

КОНЦЕПЦІЯ
Державної цільової програми комплексного
водозабезпечення територій, які зазнали впливу
воєнних дій, на період до 2030 року

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

Рівень забезпечення водними ресурсами України є недостатнім і визначається формуванням річкового стоку, наявністю підземних і морських вод. Майже 90 відсотків території держави характеризується низьким та дуже низьким рівнем водозабезпечення.

Система водозабезпечення орієнтована на переважне використання поверхневих водних ресурсів. Задоволення потреб населення і галузей економіки у водних ресурсах здійснюється шляхом регулювання поверхневого стоку і перерозподілу його протягом року або кількох років.

Забір води для задоволення потреб населення і галузей економіки здійснюється на 89 відсотків за рахунок водних ресурсів поверхневих джерел. Згідно з даними державного обліку водокористування, забір води у 2021 році становив 8,9 млрд. куб. метрів води, з них 7,9 млрд. куб. метрів із поверхневих джерел.

На сьогодні спостерігається руйнування інфраструктури, що задіяна у забезпеченні водою. Воєнні дії на території Донецької та Луганської областей, що тривають починаючи з 2014 року, призвели до виникнення критичної ситуації щодо забезпечення водою у зазначених областях. Збройна агресія Російської Федерації стала причиною часткового руйнування, а інколи і повного знищення систем водозабезпечення та міжбасейнового перерозподілу водних ресурсів. Насосне і технологічне обладнання, гідротехнічні споруди, канали та трубопроводи зазнали значних руйнувань, знищення та розкрадання.

Ці фактори призвели до погіршення або повного припинення водозабезпечення у Дніпропетровській, Кіровоградській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Харківській та Херсонській областях, що негативно вплинуло на економіку зазначених регіонів.

Починаючи з лютого 2022 р. ситуація ще більш загострилася у зв'язку з повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України та цілеспрямованим руйнуванням об'єктів критичної інфраструктури, зокрема систем водозабезпечення. Терористичні акти спрямовані на знищення системи водозабезпечення, зокрема систем

міжбасейнового перерозподілу водних ресурсів, для створення гуманітарної катастрофи та послаблення національної безпеки. За даними організацій, що належать до сфери управління Держводагентства, станом на 19 квітня 2024 р. знищено, захоплено та пошкоджено 224855 одиниць рухомого і нерухомого майна водогосподарського комплексу, з яких рухомого — 224070 та нерухомого — 785 одиниць. Найбільше таких руйнувань у Дніпропетровській, Кіровоградській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській, Харківській та Херсонській областях.

Гідроелектростанції та греблі на водосховищах неодноразово ставали об'єктами воєнної агресії Російської Федерації.

Руйнування греблі Каховської гідроелектростанції унеможливило водозабезпечення територій та населених пунктів Дніпропетровської, Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей із Каховського водосховища, створило значні ризики для стабільної роботи водозаборів та у більшості випадків призвело до повного припинення роботи водозаборів і ускладнило діяльність суб'єктів господарювання.

Унаслідок ракетної атаки на Дніпровську ГЕС 22 березня 2024 р. пошкоджено окремі її об'єкти, що спричинило потрапляння нафтопродуктів у водне середовище і призвело до забруднення р. Дніпра.

Втрата накопичених обсягів води та необхідність здійснення аварійних регулювань рівнів води становлять загрозу для водозабезпечення територій.

Унаслідок руйнування у зв'язку з воєнними діями гребель, дамб та інших гідротехнічних споруд втрачено накопичені обсяги води у водосховищах загальним об'ємом понад 20 куб. кілометрів.

Крім того, водогосподарська інфраструктура, що побудована з урахуванням наявності значних обсягів поверхневих джерел, потребує науково-технічних та організаційних рішень для забезпечення її подальшої роботи.

Більшість гідротехнічних об'єктів, що використовуються для міжбасейнового перерозподілу водних ресурсів, питного водозабезпечення населення і галузей економіки, побудовані більш як 50—70 років тому і потребують модернізації та оновлення через значну зношеність. Водночас саме південні та східні регіони України характеризуються як малозабезпечені водними ресурсами. Протягом останніх років не здійснювалося системне фінансування об'єктів інфраструктури водозабезпечення, їх модернізація та відновлення в необхідному обсязі.

Зазначені фактори зумовлюють необхідність пошуку альтернативних джерел та оптимальних схем водозабезпечення населення і галузей економіки. При цьому Україна як кандидат у члени Європейського Союзу повинна враховувати принципи циркулярної економіки та застосовувати

сучасні енерго- та ресурсоощадні технології, обладнання, матеріали. Насамперед це стосується заміни енергоємного насосного обладнання, використання напірних трубопроводів для запобігання втратам (інфільтрація та випаровування) води, застосування сучасних систем обліку води.

Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом

Основними причинами виникнення проблеми є збройна агресія Російської Федерації проти України, що триває з 2014 року, та повномасштабне збройне вторгнення Російської Федерації на територію України, що розпочалося в лютому 2022 року. Зазначені причини зумовили значні пошкодження та руйнування інфраструктури водозабезпечення. Найбільш масштабним руйнуванням є підрив греблі Каховської ГЕС, внаслідок якого знищені усталені схеми водозабезпечення населення, промисловості та сільського господарства.

Важливою причиною є також довготривала відсутність державних програмних документів, спрямованих на системне розв'язання проблем розвитку водогосподарського комплексу, зокрема його модернізації і запровадження енерго- та ресурсоощадних технологій, обладнання, матеріалів, що призвело до відсутності системного фінансування та інвестицій у водогосподарську галузь, фізичного та морального зношення об'єктів інфраструктури водозабезпечення.

Розв'язання зазначеної проблеми можливе лише засобами державного регулювання, зокрема з використанням механізмів державного цільового планування, системного фінансування та інвестування у водогосподарську галузь, які планується визначити у Державній цільовій програмі комплексного водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, на період до 2030 року (далі — Програма).

Розроблення Програми відповідає Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722, Водній стратегії України на період до 2050 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. № 1134 (Офіційний вісник України, 2022 р., № 99, ст. 6244).

Мета Програми

Метою Програми є підвищення рівня доступу населення до відновлюваних, безпечних та економічно доступних джерел води і на території Дніпропетровської, Кіровоградської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Харківської та Херсонської областей.

Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів

Можливі два варіанти розв'язання проблеми.

Перший варіант передбачає часткове водозабезпечення на територіях, які зазнали впливу воєнних дій, з метою економії фінансових ресурсів, зокрема водозабезпечення тих населених пунктів та об'єктів промислового і сільськогосподарського виробництва, що розташовані у безпосередній близькості до поверхневих водних об'єктів та наявних джерел водозабезпечення. Решту об'єктів водозабезпечення необхідно переорієнтувати на використання підземних вод.

Реалізація зазначеного варіанта дасть змогу стабілізувати ситуацію з водозабезпечення населення і галузей економіки шляхом підключення до води населених пунктів та об'єктів промислового і сільськогосподарського виробництва, які розташовані в безпосередній близькості до поверхневих водних об'єктів та наявних джерел водозабезпечення. Водночас у населених пунктах, віддалених від водних об'єктів та наявних джерел водозабезпечення, можливе погіршення соціально-економічних умов, що може супроводжуватися міграцією населення до населених пунктів в областях, забезпечених водою, уповільнити соціально-економічну деградацію внаслідок занепаду зрошувального землеробства та поступового опустелювання територій, віддалених від водних об'єктів.

Недоліком зазначеного варіанта є те, що стабілізація водопостачання після закінчення воєнних дій потребує значного часу та передбачає попередню водопідготовку, що зумовить подальше зростання вартості надання послуг з водопостачання.

Другий варіант передбачає здійснення заходів з комплексного водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій.

Реалізація зазначеного варіанта забезпечить:

відновлення водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, у середньостроковій та довгостроковій перспективі (залежно від безпекової ситуації). Для відновлення водозабезпечення планується використовувати водні ресурси належної якості та необхідну кількість доступних водних об'єктів. Такий підхід дасть змогу швидко забезпечити доступ населення і галузей економіки до відновлених, безпечних та економічно доступних водних об'єктів, гарантувати роботу харчової промисловості, закладів громадського харчування та задовольнити потреби сільського господарства;

дорозвідку та пошук придатних для використання підземних вод як можливих джерел централізованого водопостачання із створенням у разі потреби систем водопідготовки, забезпеченням необхідних вимог щодо гарантування безпеки людей. Такий підхід дасть змогу суттєво підвищити

рівень комплексного водозабезпечення, насамперед забезпечення зрошення у сільському господарстві, сприятиме стабілізації соціально-економічної ситуації та її подальшому розвитку;

гарантування належного соціального рівня життя, рівноправний доступ до якісної і безпечної для здоров'я людини води і санітарно-профілактичних заходів, що сприятиме поверненню населення (за умови безпечної ситуації), що проживало на зазначених територіях.

Реалізація другого варіанта дасть змогу визначити джерела стабільного фінансування виконання пріоритетних завдань із комплексного водозабезпечення територій, що зазнали впливу воєнних дій, шляхом оптимізації бюджетних витрат і стимулювання розвитку суміжних галузей економіки, а також залучити довгострокові кредитні ресурси на прийнятних умовах.

За результатами аналізу можливих варіантів розв'язання проблеми оптимальним є другий варіант.

Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми

Проблему водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, передбачається розв'язати шляхом:

будівництва (нового будівництва, реконструкції, капітального ремонту) водозабірних споруд, зокрема із підземних джерел, із застосуванням новітніх технологій;

дорозвідки та використання безпечних для здоров'я людей підземних вод, що можуть бути джерелами централізованого водопостачання;

впровадження станцій (установок) доочищення питної води із застосуванням новітніх технологій;

застосування новітніх підходів та обладнання щодо обліку води та забезпечення проведення моніторингу її якості;

будівництва (нового будівництва, реконструкції, капітального ремонту) водопровідних мереж;

створення альтернативних резервуарів для накопичення обсягів води;

реконструкції водосховищ та гідротехнічних споруд із застосуванням інноваційних рішень щодо зниження втрат води;

модернізації насосних станцій в результаті здійснення енергоефективних заходів;

застосування інноваційних підходів і методів до запобігання втратам води під час її транспортування каналами та водогонами, зокрема з використанням сучасних гідроізоляційних матеріалів.

Для досягнення мети Програми необхідно забезпечити впровадження екологічно безпечних інструментів та підходів, а саме сучасних енерго- та ресурсоощадних технологій, обладнання, матеріалів, що сприятиме підвищенню рівня екологічної безпеки та запобігання зміні клімату.

Строк виконання Програми — 2024—2030 роки.

Очікувані результати виконання Програми,
визначення її ефективності

Виконання Програми дасть можливість:

забезпечити доступ населення (близько 4 млн. осіб, а на деокупованих територіях — понад 9 млн. осіб) до якісної та безпечної для здоров'я людини питної води;

задовольнити потреби у воді населення і галузей економіки на територіях, які зазнали впливу воєнних дій, зокрема внаслідок руйнування греблі Каховської гідроелектростанції;

покращити технічний стан систем водозабезпечення;

зменшити обсяг втрат води та підвищити ефективність водокористування (очікуване зменшення обсягу втрат води у системах водозабезпечення — близько 15 відсотків);

покращити якість води, джерел водозабезпечення;

залучити інвестиції для оновлення матеріально-технічної бази (модернізації насосних станцій, реконструкції водогонів) та підвищити енергетичну ефективність водогосподарської інфраструктури.

Оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів,
необхідних для виконання Програми

Видатки на виконання Програми здійснюються за рахунок:

коштів державного бюджету з урахуванням його реальних можливостей, у тому числі державного фонду розвитку водного господарства та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію інвестиційних проектів;

коштів місцевих бюджетів;

коштів підприємств водопостачання та водовідведення відповідно до програм їх розвитку, затверджених в установленому порядку;

зовнішніх і внутрішніх запозичень, грантів міжнародних організацій;

коштів міжнародних програм, благодійних внесків.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 51,838 млрд. гривень, у тому числі 7,379 млрд. гривень — за рахунок коштів

державного бюджету, 3 млрд. гривень — за рахунок коштів місцевих бюджетів, 41,459 млрд. гривень — за рахунок інших джерел.

Обсяг необхідних матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для виконання Програми, визначається щороку з урахуванням можливостей державного та місцевих бюджетів під час формування їх показників.

Пріоритетність здійснення заходів для забезпечення виконання Програми визначається щороку Стратегічною інвестиційною радою в рамках підготовки пропозицій щодо єдиного проектного портфеля здійснення публічних інвестицій.
